

What works for whom?

Psykolog

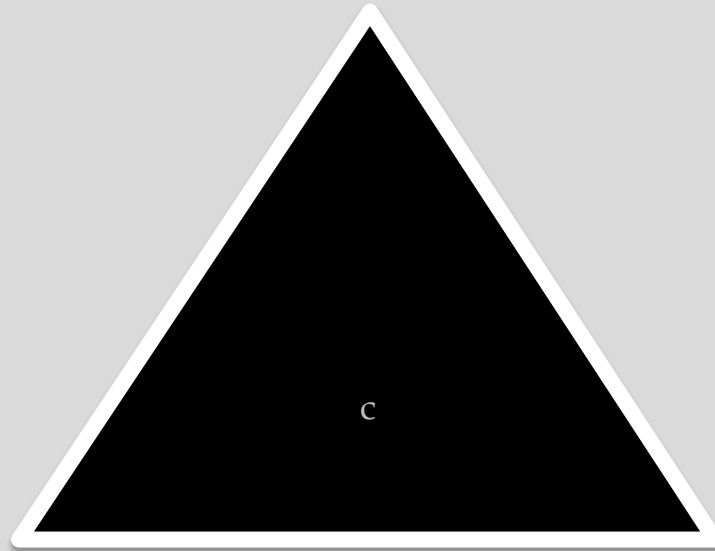
© Knud Hellborn 2016

KNUD
HELLBORN

Susan Hart

NeuroAffektive trekant

Teoretisk forståelse

Psykolog

Selvagens

**Metode/
redskaber**

© Knud Hellborn 2016

**KNUD
HELLBORN**

Susan Hart

Principper

- For neuroudvikling og neurobiologi

1. *Den msk hjerne er designet til at indgå i og udvikle sig gennem relationer*
2. *Plasticitet. Neuroner og neurale systemer er designet til at ændre sig på en ”brugsafhængig måde”*
3. *Hjernen er hierarkisk organiseret*
4. *Hjernen ændres hurtigst tidligt i livet*
5. *Neurale systemer kan ændres, men nogle systemer er lettere at ændre end andre*

Mennesket er ”designet til” at udvikle sig gennem relationer

- *Evolutionært: Vi udvikles gennem mange asymmetriske relationer*
- *Vores neurobiologi afspejler vores interdependens*
  - *Neuroendokrine systemer (eks. oxytocin)*
  - *Imitation, synkronisering*
  - *Spejlneuroner*
  - *Engagement og opmærksomhed (dopamin og noradrenalin)*
  - *Kraftige belønninger og intense smerte kan komme fra relationelle oplevelser. Belønningssystemer i hjernen –*

Oxytocin

Virkning:

- *Reduceret smerteoplevelse*
- *Hurtig udvikling af moderadfærd*
- *Angstdæmpende virkning*
- *Fremmer social adfærd*
- *Oxytocinfrigørelse skaber følelsesmæssige bånd mellem individer*
- *Gode relationer har betydning for helbredet, især hjerte-kar-sygdomme*
- *Gode relationer stimulerer oxytocinfrigørelse gennem berøring, men også gennem oplevelsen af støtte, varme og kærlighed*
- *Involveret i seksuel aktivitet*

OVERLEVELSE OG TILPASNING

Hos reptiler er der et stærkt motiv for kamp om overlevelse, mens der hos pattedyr er biologiske tilpasningsprocesser der i ligeså høj grad retter sin søgen efter omsorg og spejling.

Det er et åbent spørgsmål, om behovet for omsorg og spejling er underordnet kampen om overlevelse.

Psykolog

**KNUD
HELLBORN**

© Knud Hellborn 2016

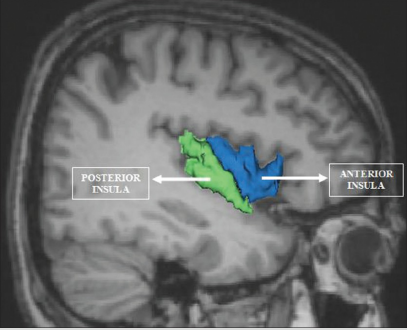
Susan Hart

Spejlneuroner

Psykolog

© Knud Hellborn 2016

KNUD
HELLBORN

Spejlneuroner

Først fundet i præmotorisk cortex, også opdaget i områderne: insula og den forreste del af gyrus cinguli .

Insula registrerer kropsfornemmelser ”mavefornemmelser” –

Gyrus Cinguli forbinder disse sansninger med kvalitative følelser.

- *Forklarer en hurtigere vej fra sanseindtryk til reaktion og er en direkte adgang til at forstå hinandens hensigter og tilstande*
- *Er en del af det neurale grundlag for erkendelse af vores egne og andres handlinger, bl.a. handlingernes mål og intention*
- *Baner vejen for empati og kan være en del af det neurale grundlag for mentalisering*

Psykolog

**KNUD
HELLBORN**

Susan Hart, Anders gade

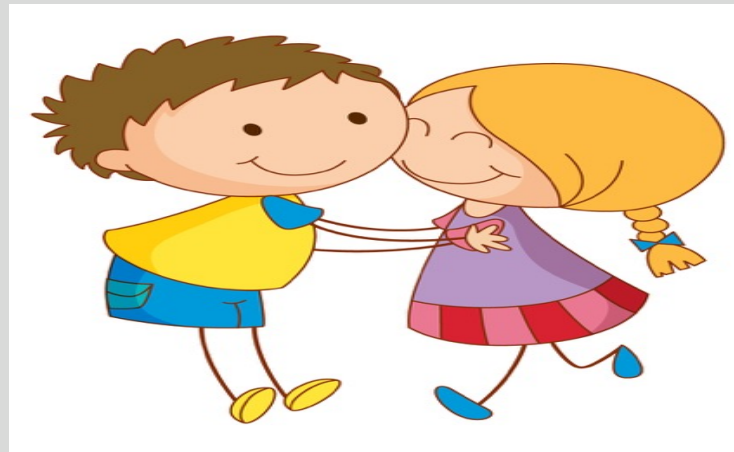
”Belønningssystemer” - Den relationelle forbindelse?

Relationens og legens betydning

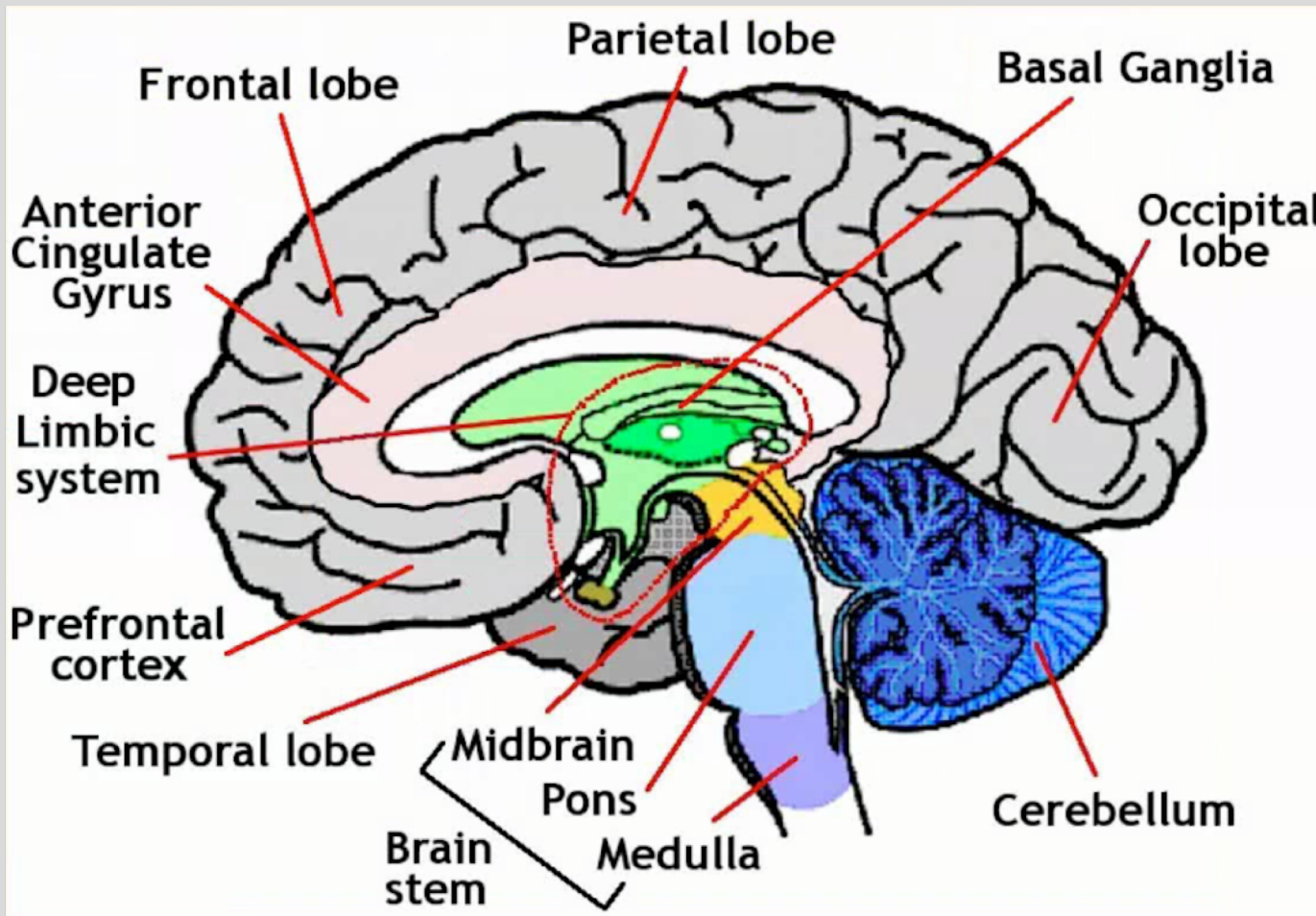
Alle kompetencer udvikles i en social kontekst

Vygotski

Kompetencer udvikles i en relationel kontekst

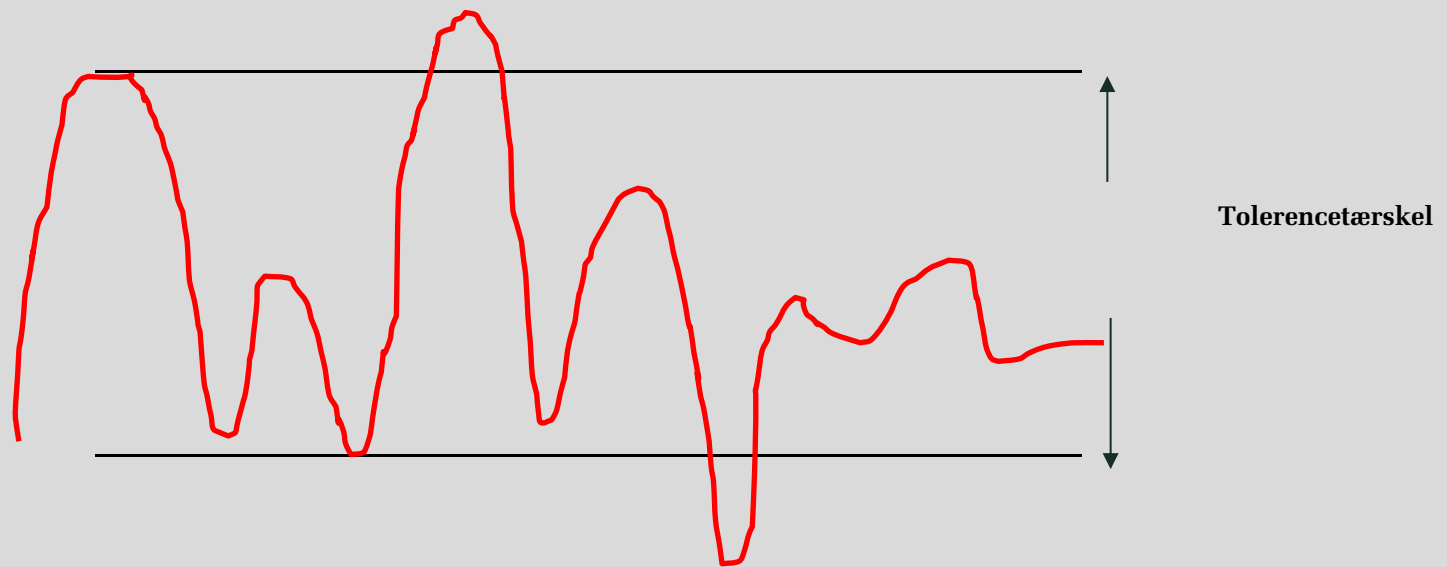
Hjernens organisering, funktion og udvikling

Tolerance vinduet

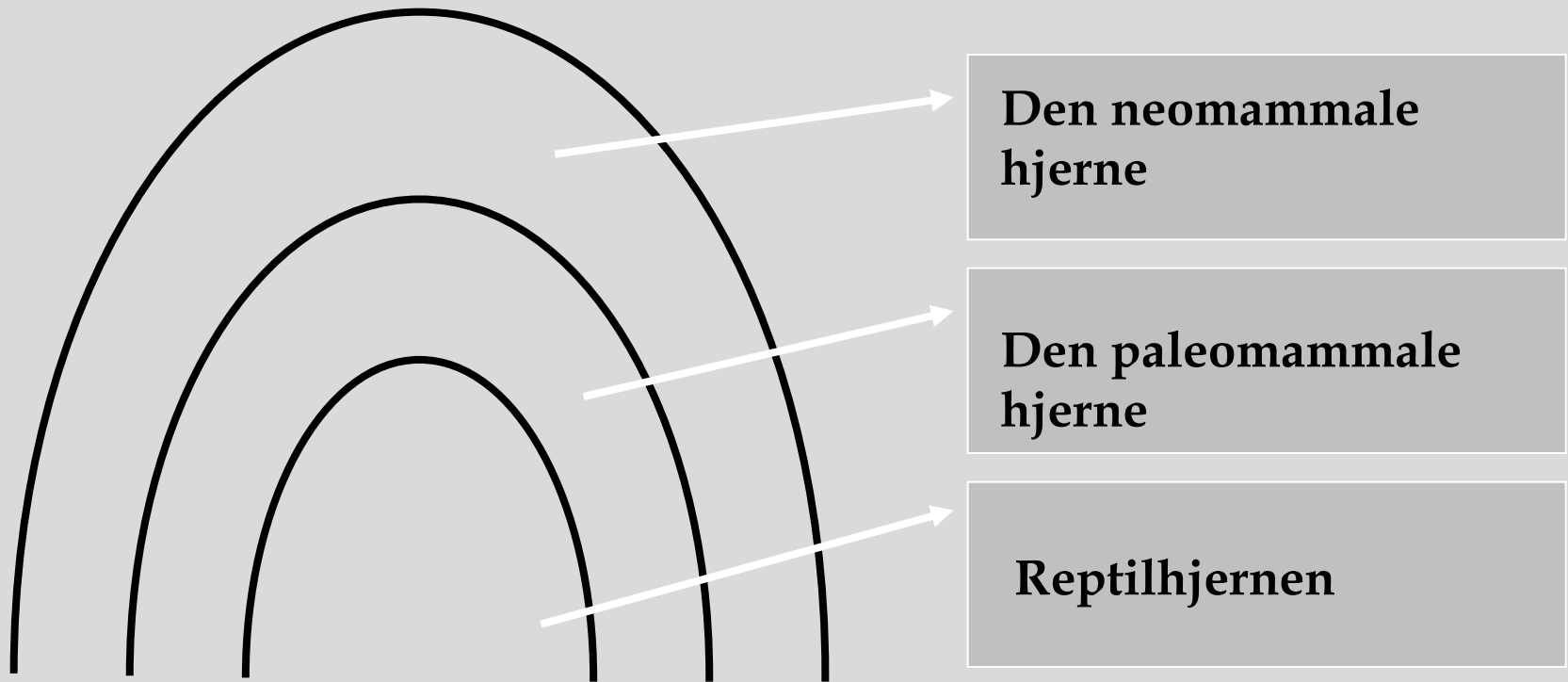
– hvor meget? hvor sensitivt?

Arousalregulering

Ideen om den treenige hjerne

Den treenige hjerne

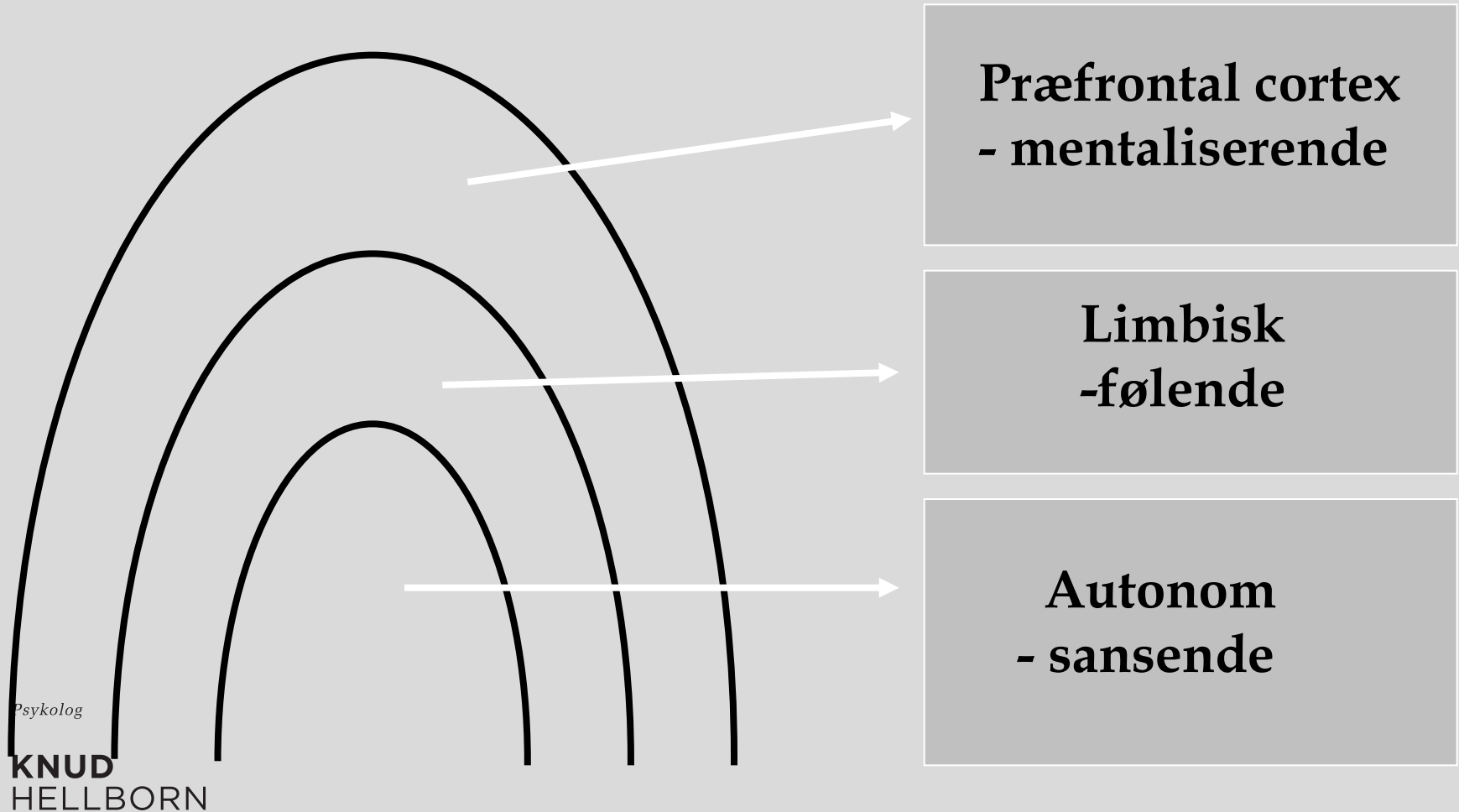
Psykolog

**KNUD
HELLBORN**

© Knud Hellborn 2016

Susan Hart

Den treenige hjerne

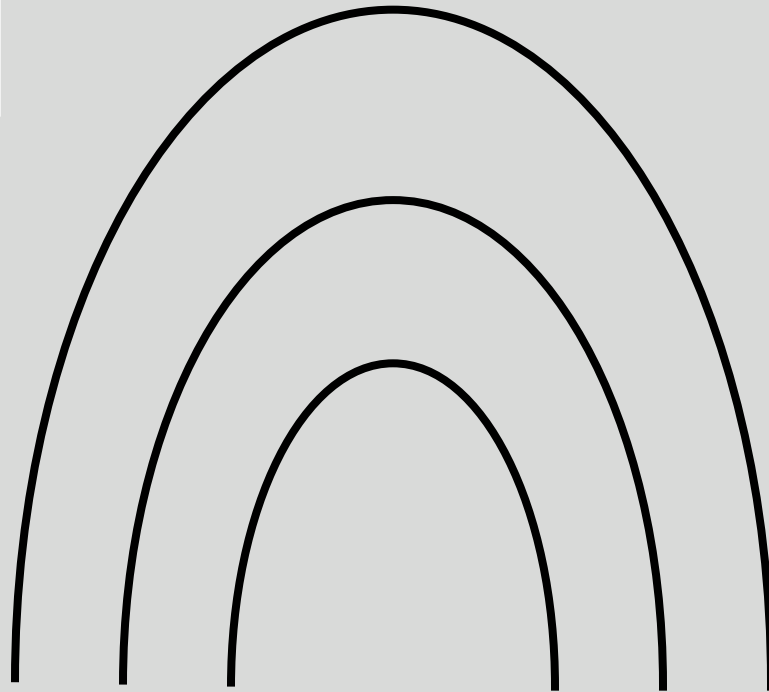

Susan Hart

Top-down & bottom-up processer

Top-down

Bottom-up

Psykolog

**KNUD
HELLBORN**

Susan Hart

Neuroaffektiv Udviklingspsykologi

Følelsesmæssig udvikling

Det autonome niveau

Efter Hart eks. 2006, 2016

Døgnrytmer

Louis sander

Opmærksomhed

Øvreeide & Hafstad

Imitation

Meltzoff

Synkronisering

Colwyn Trevarthen

Sociale engageringssystem

Stephen porges

Spædbarnsfremkaldt sprog

Arousal gennem ansigtsudtryk, blikkontakt,

vokalisering og gestik

Stephen Porges,

Berøring/kontakt

Kerstin Moberg

Kropssansningsfornemmelser

Psykolog

© Knud Hellborn 2016

**KNUD
HELLBORN**

Limbisk

Indre liv med følelser

Kategorialfølelser – mimik

Poul Ekman

Aflæse kropsudtryk

Aflæse ansigtsudtryk

David Neal Tanya Chartrand

Begyndende empatisk sans

Rizolatti, Cozolino

Protokonversationer

Daniel Stern

Opmærksomhed på selv – anden

Personkonstans

Tilknytning

Følelsesmæssig afstemning

Psykolog

© Knud Hellborn 2016

**KNUD
HELLBORN**

Præfrontalt - mentaliserende niveau

Efter Hart eks. 2006, 2016

Tilhørsforhold/Socialisering

Skam og stolthed

Impulshæmningskapacitet/impulsaktiveringskapacitet.

Behovsudsættelse

Fremkaldte ledsagere

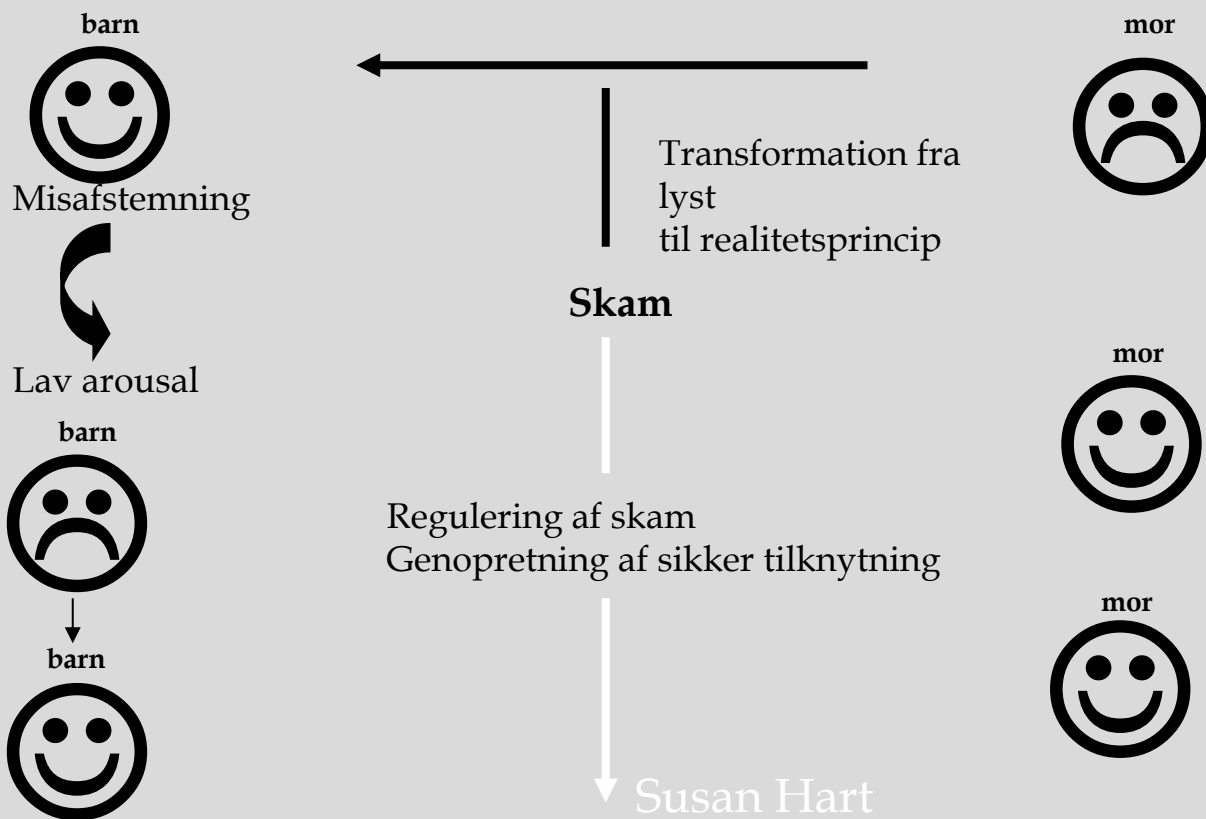
Evnen til at trøste sig selv

Symboler og ”som-om leg”

Social refereren

Mentaliseringskompetence

Narcissistisk deflationsaffekt

Psykolog

**KNUD
HELLBORN**

© Knud Hellborn 2016

Mentalisering

Mentalisering er evnen til at forstå, at handlinger opstår på baggrund af hensigter, tanker og følelser hos en selv såvel som hos andre

At mentalisere er at være opmærksom på tanker og følelser hos sig selv og andre

Forbindelsen mellem strukturer i præfrontal cortex og subcorticalområder gør, at man kan koble affekter sammen med en evne til at opfatte, forudsige og erkende andres emotioner (Fonagy 2006)

Legeudvikling

Sanseprægede aktiviteter	(0-14 måneder)
Primitiv som-om-leg	(ca.14 måneder)
Symboler ind i en historie (sprog)	(ca. 2 - 2 ½ år)
Samarbejde	(2 ½ -3 år)
Turtagning, deles om legetøj	(ca. 3 år)
Figurer tillægges følelser, intentioner, relationer	(ca. 3 år)
<small>Catherina Tamis-LeMonda's lab, New York University</small>	
Forstår ud fra eget perspektiv	(ca. 3 år)
Forestille sig andres perspektiv	(ca. 4 år)
Rollelege/Forhandlingslege	(ca. 4 år)

Mentaliseringsevne

Mennesker varierer ift.

- Mentaliseringsevne
- Mentaliseringskompetence. Hvor hurtigt mentaliseringsevnen svigter ved høj følelsesmæssig intensitet.
- Omsorgssvigt kan betyde en svækket mentaliseringsevne

Kontekstafhængig.

(Negativt samspilsmønster kan nemt opstå)

Mentalisering

Teleologisk modus:

Den psykiske verden er målrettet og knyttet til den fysiske verden i et tilnærmelsesforhold 1:1. den indre og ydre er uløseligt knyttet sammen. Det indre har kun værdi i kraft af det ydre, og det er kun ydre hændelser, der kan ændre den indre tilstand.

Mentalisering

Psykisk ækvivalens:

Opdagelsen af indre mentale tilstande. Barnet udvikler en vis fornemmelse for, at der findes en psykisk virkelighed, og at mennesker handler ud fra, hvad de tænker og føler. Barnet skelner ikke mellem egne tanker og følelser og andres mentale tilstande.

Psykisk ækvivalens er for virkelig

Mentalisering

Som- om leg

Modpolen til psykisk ækvivalens er pretend mode. Her spalter barnet det indre og det ydre fra hinanden, så de to verdener ikke har noget med hinanden at gøre. Dette er en form for leg.

Pretend mode er en mere moden funktionsmåde end psykisk ækvivalens, da barnet forstår, at der er forskel på den indre og den ydre virkelighed. Barnet overdriber imidlertid forskellen og formår ikke at se, at fantasi og realitet- samtidig med de adskiller sig fra hinanden- hænger sammen og påvirker hinanden.

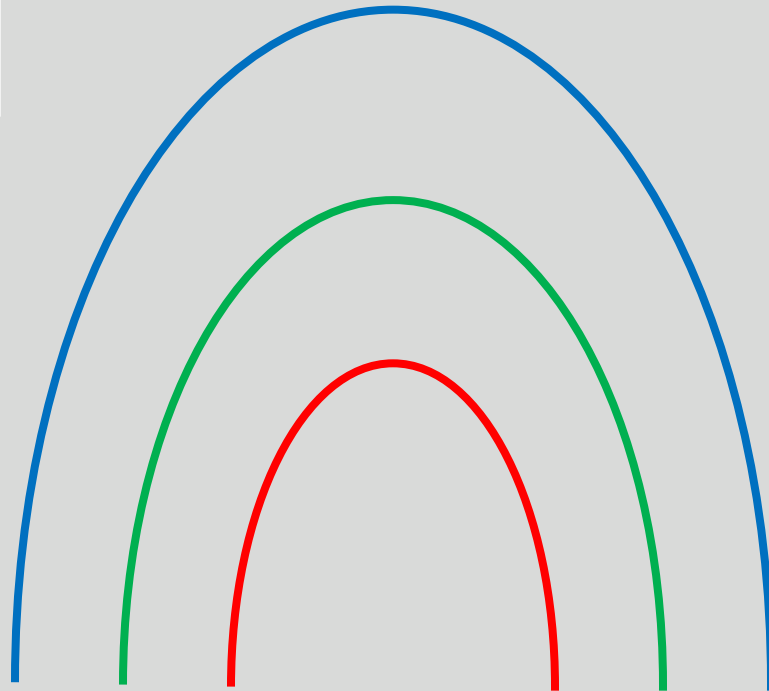
Pretend mode er for uvirkelig

Regulerende og udviklende aktiviteter

Handlinger

Top down og bottom up

Top-down

Bottom-up

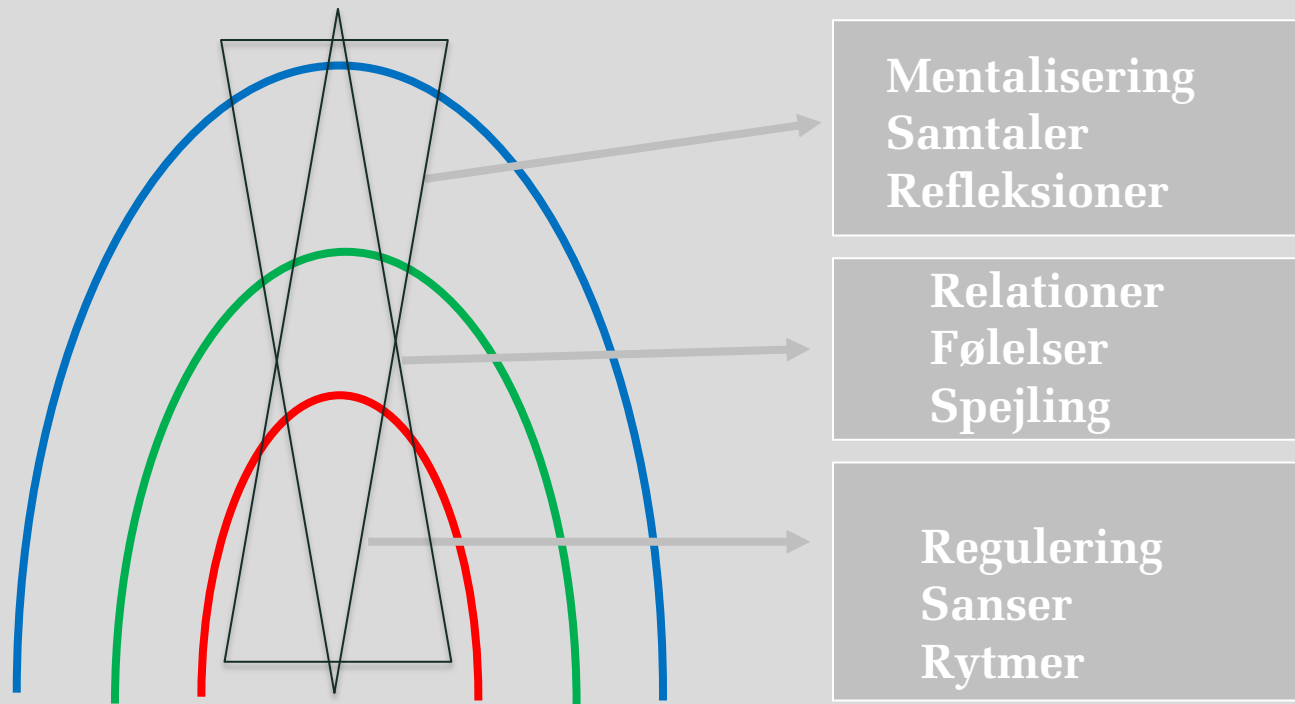
Psykolog

**KNUD
HELLBORN**

Susan Hart

016

Regulering Niveauer

Psykolog

**KNUD
HELLBORN**

© Knud Hellborn 2016

Susan Hart

Autonome Eksempler

Skabe tryghed gennem en forudsigelig struktureret hverdag

Fælles rytmer (tromme, bolde, feje, romaskine, dans)

Arousalreguleringsaktiviteter (spænd/slapp aktiviteter, gå, løb, træning, dans, musik, vejrtrækningsøvelser, mindfulness, rulle medicinbold – blødt/hårdt)

Berøring/taktilt (massage, smøres creme, modellervoks, sand, fingermaling mm.)

Sanseoplevelser (varme/kulde, hårdt/blødt, lugte, svinge/gynge)

Mad/mund/intra sansinger (mad som skal tygges – med forskellig tekstur - fx store stykker gulerødder, frosne jordbær, knasende cornflakes osv.)

Vandaktiviteter

Autonome Eksempler

Traditionel ergoterapi i relationel form

(Proprioceptive aktiviteter; skubbe, mase, trække, løfte, trampolin, motionscenter, yoga, Dybe tryk (rulles ind i tæppe, klemmes, mases, klemme hænder)

Musik og bevægelse (kopiere)

Finmotoriske aktiviteter (kreative aktiviteter)

Balance aktiviteter

Parallelaktiviteter (strik, male, havearbejde, fisketur, madlavning, værksted)

Dyr (rytme og afslapning)

Vågenhedsniveau (opmærksomhedsaktiviteter)

Limbske Eksempler

Gestik, følelser, kropsholdning, prosodi, øjenkontakt, stemninger

Gensidige aktiviteter (spille kort, gruppeaktiviteter, psykoterapi)

Afstemning (transportere ting rundt ved hjælp af hinanden, spejle bevægelse efterligne hinanden; stemme, krop, ansigt)

Samarbejdsøvelser (puslespil, tårne, madlavning, samspil)

Emotionsregulering (mentaliseringsbaseret terapi, musik/samspil)

Psykolog

© Knud Hellborn 2016

Præfrontale Eksempler

- Refleksioner (over dagligdagssituationer, om filmklip, kulturaspekter, kædeanalyser etc.)
- Mentaliseringsbaserede samtaler – sætte ord på følelser
- Identitetskonstruktion (historiefortælling, livsbog, relationscirkler etc.)
- Psykoedukation, (indsigtsorienterede aktiviteter, triggeranalyse, alternative handlinger)
- Kognitiv stimulering (læse, gæt en sang, Kims leg, reformulering, KAT, problemløsning, vendespil,

Psykolog © Knud Hellborn 2016

Præfrontale

- **Aktiviteter der træner impulshæmning og impulsaktivering (fx gennem musik)**
- **Symbol og rolle aktiviteter, hvor man træner eksternalisering og indlevelse**
- **Samtaler der ændrer negative tankemåder til positive eller omstrukturerer tanker**
- **Samtaler der træner at sætte ord på følelser**
- **Mentaliseringsbaserede samtaler**

Mentalisering og hjernen

Psykolog

© Knud Hellborn 2016

KNUD
HELLBORN